

ביקורת ספרות - חורף '83

פתיח

בשנים האחרונות התפתחה תשתית ה"חוגים לספרות עברית באוניברסיטת ב"י ישראל. עשרות חוקרים ותלמידים לזכ"י טראט מקדישים עיתותיהם לפינוח צופ"י גיהיסוד של הספרות העברית הישראלית. תוצאות מחקריהם רואים-אור במאמרים המתפרסמים בכתבי-עת שונים וביספרים הרואים אור בהוצאות ספרים אקדמיות ועיוניות. מדור זה מוקדש לכמה מהמחקרים, שראו אור באחרונה בספרים.

ברדיצ'בסקי

עמנואל בן-גוריון, בנו של הסופר מיכה יוסף ברדיצ'בסקי, הקדיש את חייו להדפסה ארצישראלית של כתבי אביו במאמר, סיפור ובאגדה, ההדיר את כתבי עזבונו וערך מיבחרים מתוך כתבי אביו. סיפור של בן-גוריון קורא הדורות, הוא בחינה השקפה מכלי-ראשון של בן חוקר על אביו הסופר. הקובץ מתחלק לארבעה ספרים עיקריים, תחת הכותרת קורא הדורות, כיבוש הסער, מאחורי הפרגוד ומוקדם ומאוחר. קורא הדורות מביא מבואות לכלל יצירת מי"ב, כשבן-גוריון מפרקה לסיפור התולדות, התייחסות מי"ב לסיפורי-עם, צפונות ואגדות, ופורש את יליעת המאורעות היעשיים, כפי שאלה נחשפים בספרי אביו.

עיוותים

סיפורו של החוקר יצחק בקון בין השורות, הוא ספר ביקורת המתייחס ל"מעמדים של דרשיה ועימות בין סופרים ובין דמויות שונות בסיפורת העברית. כמתבקש, הדורשיה העיקרי הוא זה שבין שאול ששרניינבוים ו"ח"ל ביאליק, כאשר בקון בוחן את הדימוי, בכמה מוטיבים יסודיים, בשירת שני משוררי ענק אלה.

בספר השני, דרשיה ברנר-שופמן, מפע"י נח ומשווה בקון את המסר ההדדי שבין מאידך גיסא של שופמן, שבו התייחס לתן המיצר של "ח"ל ברנר. בספר השני לשי משיד בקון לדושיה שבין י"ח ברנר ו"ח"ל ברנר, כפי שזו מתגלית בבין מים למים מאת ברנר, שבו נבחן הגיבור הגנסיני, ובתגובה של גנסיני באצל לקרע שעבר בינו ובין ברנר.

סיפורו של בקון הוא ספר מרתק, העור סק ב"מפתחות, או ליתר דיוק בפיענוח שיטתי של גיבורי-סיפורים, דיבריהם והי קשר שלהם לחיים האמיתיים, מה שמעיד כי הספרות אינה תלושה מהחיים.

שופמן

החוקרת נורית גוברין יצרה לה מיר ניטין ויצאירדופן בספריה הקודמים, שבהם העניקה מימד של עומק לכמה מפרקי הספרות העברית. בספריה מפתחות, שור"שים וצמחות ומענגים היא הצליחה להע-

• יצחק בקון - בין השורות; הוצאת פרידו; 166 עמודים (כריכה רכה).

ניק את החתך השני של הספרות ומגעה בחיים. כן עשתה גם במחקרה על כתבי העת העומד שבו ערכה ניתוח תקופתי של החיים התרבותיים בארץ, בסוף התקופה העות'מאנית.

באחרונה ראה אור ספר מחקרי חדש מפרי-עטה, מאופק אל אופק - ג' שופמן חייו ויצירתו, ובו היא מגוללת את תולדות חייו של שופמן, על תחנותיהן הגיאוגרפיות השונות, ומציגה לקורא בן-זמננו את אמן הסיפור-העברי-הקצר.

שופמן, שאהב להשוות את עצמו ל"טולסטוי עברי, נהג אף להשוות את הכפר האוסטרי שבו יושב וצלסדורף, ליאסניה פוליאנה, ומשמש עבור גוברין כמדיום לחיפוש החומר של תקופה ש"הלכה ואינה עוד. גוברין מוליכה את

סופר ענגון עריכה לקויה

הקורא דרך תחנות-חייו של שופמן, דרך וארשה, הומל, הברחת-הגבול המאסר, יחסיו אל הנשים, האווירה שבה חי ב"לכוב ועד להגיעו לאוסטריה.

הספר האוסטרי של שופמן, בכוחו להי שוף לפני הקורא בן-זמננו מעט מאותו עולם שבו ישבו בבירות אירופה סופרים עבריים, ונשאו כמעט לשוא את האות העברית. הגעתו של שופמן לוינה, בירת אוסטריה, ערב המלחמה העולמית הראשונה, הרקע הסביבתי התקפותו של הסופר בבירת הקיסרות, תוך כדי ביסוס מעמדו, כאחד מחשובי הסופרים העבריים. ספר מרתק הוא הספר המתאר את התייבותו של שופמן בכפר האוסטרי וצלס"דורף, שבו התגורר 17 שנה ביחד עם אשתו הלא-יהודיה, שופמן, שהגיע לשל"זה הכפרית ממש באותו שבוע שבו נרצח, בגבול יפו, "ח"ל ברנר, הסביע את חותמו על חיי שופמן. כאשר בשנת 1922 נולד בנו, כינהו שופמן פטר, על שם הסופר פטר אלטנברג. בשנות השלוה שלו מגיע שופמן לשיא פיסגתו כסופר עברי, הוא משתתף בקביעות בהתקופה ומקבל שכר-קבוע מהוצאת שטיבל; מאתים דולר הגליון, שכר שעלה פי עשרה על שכרו של סופר עברי כיום, על גיליון-דפוס.

• נורית גוברין - מאופק אל אופק, ג' שופמן - חייו ויצירתו; הוצאת יחידו; 719 עמודים (כריכה רכה, שני כרכים).

עם הוצאת שטיבל, לקראת הוצאת כתבי העת פרט, או כפי שהוא עצמו כתב ללחוב: "וראי כבר נודמת עם די שטיבל כברלין וידוע לך מסיה, שהשקט בינינו נגמר". כאשר שופמן ממורמר על שגיאות-הדפוס המרובות ביצירותיו ש"פורסמו בהתקופה שבהוצאת שטיבל. משי בר זה מביא את שופמן למשבר כלכלי, הוא פונה לכל לעזרה. מהנכר עוקב שופמן אחרי כל המתרחש בסיפורת וכ"י שירה הארצישראלים, וגוברין מביאה מיומן-הקריאה שלו: "ב,אימה זירח" (של אצ"ל), עם כל ההטויות וההכא, יש מה, בעוד ש,רווי" (של שלונסקי) הוא דבר עשוי מראש ועד סוף. א פאלשט ואך (דבר מווייף) במפורש, וכל התיי-אריות של יעקב רבינוביץ על ספרות שלפני המלחמה וספרות שאחרי המיל-חמה לא תועלה כאן כלום!"

בשנות-משבר אלה, כותב שופמן בי תנאים של לחץ כלכלי, או כפי שהוא כותב לשלום שפרייט במכתב: "דכ"רים גדולים נכתבים בחיי רוחה". בפול"מוס הארצישראלי שבין מאזניים וכתובים נוטל שופמן חלק, בעוד האנטי-שמיות מסביבו בכביה האוסטרית הולכת וגור ברת, כאשר גם ח"ל ביאליק נחלץ למען עזרה כלכלית לסופר החי וכותב בנכר.

בשנת 1938 מגיע שופמן לארץ-ישראל והוא בן 53, כאשר באמתחתו סיפורים רבים. המתארים את התפשטות הנאציזם כמגיפה בקרב שכבות האוכלוסיה האוסטרית אין ספק, שאחד מעיקרי החי

משורר שלונסקי מוטיב העקידה

שש שלו לעלות ארצה קודם לכן, היה בנצרותה של אשתו, ופחדו מפני הי לבנטיניות הארצישראליות. ורק איום חרבו של הכורת זירא את החלטתו.

שופמן נתקבל בבואו ארצה בקבלת פנים מפוארת, כאשר מייד עם הגיעו התייחס בסידרת סיפורים לקיבוץ, בימי המלחמה העולמית לא חסך שבטו מה נאציזם, ועד מהרה הפך לבעל-טור ב"ידיעות אחרונות, כאשר מאוחר יותר התי